

6. Gaia. Aurkibide. II

6. II. 1.- Altxamendutik Gerra zibilera. Gerraren garapen militarra. Gatazkaren dimentsio nazioartean

- 1 a.- Estatu kolpearen kausak eta aurrekariak.
- 1 b.- Gerraren esanahia eta ezaugarriak
- 1 d.- Gerra, nazioarteko gertaera..

6. II. 2.- Gerra zibilaren garapena: ekintza militarrek.

- 2 a.- Arrakastak eta porrotak: bi aldeen finkapena.
- 2 b.- Madrilerantz aurrerapena. Madrileko gatazka
- 2 d.- Iparraren okupazioa.
- 2 e.- Mediterraneoarantz aurrerapena eta Ebroko gatazka.
- 2 f.- Kataluniaren okupazioa eta gerraren amaiera.

6.II. 3.- Bi aldeetako bilakaera

- 3 a.- Espainia errepublikanoan gerra eta iraultza
  - * Estatuaren hondoratzea eta iraultza soziala
  - * Iraultza gelditua: Largo Caballeroren gobernu
  - * Muturreko erresistentzia: Negrinen gobernu
- 3 b.- Espainia nazionala: diktadura eta kontrairaultza.

6.II. 4.- Gerraren ondorioak.

6. II. 1.- Altxamendutik Gerra zibilera.

1a. Estatu kolpearen kausak eta aurrekariak.

(Liburuan 315 orr.)

- Erradikalizazioak gora egin zuen
- Ezkerra iraultzaileak herri mobilizazioa bultzatzen du: anarkistak eta PSOE...
  - CNTek botoa eskatu arren ez zuen bere betiko jarduerarekin jarraitu zuen...
  - Grebak, lur okupazioak, eraikinen erreketak, kaleetako enfrentamenduak...
  - Antiklerikalismoa handitu eta zabaldu egin zen.
- Eskuinek egoera arbuiatzen zuten: oligarkia, eliza eta armada...
  - Lantegiak itxi zituzten, kapitalak erbesteratu zituzten...
  - Falangeak amorru giroa eta liskar zibila piztu zituen...
- Desordena publikoak eta indarkeria ugaritzen dira: liskar armatuak
- Giro honetan, ejertzitoaren sektore baten kolpe borondatea nagusitzen da
  - Hauteskundearen gau berean Francok gerra egoera proposatu zuen...
- Hauteskunde ondoren UME barruan, Mola konspirazio militarra prestatzen hasi zen...
  - Goarnizio guztietan altxamendu militarra, Madrilen eta Bartzelonan bereziki...
  - Madrileko porrota kasuan, aurrerapen bikoitza, Hegotik (Afrikako erregularrak, legioa) eta Iparretik
  - Parte hartzaileak: afrikanistak (Orgaz, Varela, Yagüe) eta errepublikarrak (Cabanellas, Quiipo de Llano)
  - Mola zuzendaria zen eta burutza Sanjurjorentzat. Francoren atxikia berandu egin zen...
- Behin gobernuak azpilan horien berri izan, jeneral susmagarriak Madriletik urrundu zituen...

- * Horrek ez zituen azpilanen jarraipena gelditu.
- Konspiratzaileek laguntza ezberdinak zituzten:
  - Eskuinaren indar politikoak, Italiako faxistekin eta Alemaniako naziekin kontaktuak...
  - Lurjabe handiek eta bankariek osatutako konjurazio batek finantzatzen zituen...
  - Indar paramilitarrek ere lagundu zituzten: Requete karlista eta Falange
- Uztailaren 12an teniente Castillo hil zuten. Biharamunean, mendekuz, Calvo Sotelo, oposizio monarkikoaren buruzagia, hil zuten. Horrek planak azkartu zituen uztailaren 17rako...

1 b.- Gerraren esanahia eta ezaugarriak **(Liburuan 323 orr.)**

- Altxamendu militarra Afrikan hasi zen, uztailaren 17an, eta Penintsulan 18an...
- Arrakasta edo porrotaren arrazoiak hauek izan ziren: ideologia, militarren ausardia eta langile masen erresistentzia...
- Hausnartzeko geratzen da Gobernuaren erreakzioa. Kolpea gelditzen saiatu arren ez zuen lortu. Gobernua zalantzan eta negoziazioaren bidez bideratu nahi zuen...
- Hasieran kolpe bizkor eta gogor nahi zuten, baina porrot egin zuten. Yagüek gerra egoera aldarrikatu zuen eta estatu kolpe azkar bat gerra zibila bihurtu zuen...
- Casares Quirogaren gobernuak ezer ez egin gabe dimititu zuen...
- Giralen gobernuak populazioari armak banatzea erabaki zuen, berandu....
- Bi aldetan izandako banaketak hiru urteko gerra zibilera eraman zuen...

- Altxamenduak arrakasta lortu zuen: Espainia “nazionala”:
  - “Nazionalak” aldea osatzen zuten indarrak: militarrek, monarkikoak, katolikoak, falangistak, karlistak, erdiko klaseak...
  - Ideologia kontserbadorea nagusitzen zen landa lurraldeetan: Gaztela biak, Nafarroa, Araba, Andaluziako mendebaldeak, Balear uharteak, Kanariak eta Aragoiko zati bat.
  - General ausartek langile erresistentzia menderatu zuten lurraldeetan: Afrika, Galizia, Zaragoza, Korodoba eta Sevilla...
  - Ekonomia arloan, industria handirik ez zuten lurraldeak, nekazaritzan zuten baliabide nagusia...

- Arlo militarrean: ofizial gehienak eta ia erregimentu guztiak, baita Guardia Zibilaren erdia eta batez ere Afrikako armada. Paramilitarrak: Requete eta Faxismoa gustukoa zuten falangistak....
- Altxamenduak porrot egin zuen: Espainia “gorria”:
  - “Gorriak” aldea osatzen zuten indarrak: erdiko klase aurrerakoia eta herri klaseak, Fronte Popularra...
  - Ideologia aurrerakoia, ihiri esparruetan: Katalunia, Asturias, Kantabria, Bizkaia, Gipuzkoa, Madril; hegoaldeko jornalari zen Espainian: Extremadura, Gaztela-Mantxan, Andaluzia...
  - Azañaren gobernu berriak, herriaren erresistentziari esker kontrolatu zituen biztanle gehiena eta industria
  - Ekonomia arloan, industria gehiena mantendu zuten...
  - Arlo militarrean: milizia armatuak, fidelak ziren unitate militarrek eta orden publiko indarrak
- *Hiru interpretazioa:*
  1. *Demokrazia faxismoaren kontra:*
    - *Europako tentsio egoera faxismoaren gorakada dela eta (1936)...*
    - *Errepublikaren defendatzaileek, legalitate errepublikarraren kontrako altxamendu militar faxista gisa aldarrikatu zuten gerra...*
  2. *Ordena, iraultza sozialaren kontra:*
    - *Matxinatuek, ordenaren aldeko alderdien eta iraultza sozialaren proiektuen arteko enfrentamendu gisa azaldu zuten gerra...*
  3. *Espainia bien arteko enfrentamendu historikoa:*
    - *Alde batetik, Errepublikaren protagonistak, Errestaurazioaren erregimenean bazterturik izan zirenak, Espainia modernizatu nahi zuten errotiko erreformen bidez...*
    - *Beste aldetik, matxinatuak, Errestaurazioko talde nagusiak, erreformak onartu ez zituztenak.*
    - *Enfrentamendurako bost arazoak: nekazala, autonomikoa, erlijiosoa, militarra*

1 d.- Gerra, nazioarteko gertaera. **(Liburuan 325 orr.)**

- Tirabirak hiru ardatzen inguruan zeuden:
  - Nazismoa eta Faxismoa; Demokrazia parlamentarioa; Erregimen komunista...
- Espainiako gerrak munduko iritzi publikoa zatitu zuen (aurrekoaren arabera):
  - Munduko iritzi demokratiko aurrerakoia Errepublikaren alde ...
  - Demokrazien indar kontserbadoreak, faxismoak batez ere, matxinatuen alde...
  - Errepublikak Frantzian eta matxinatuek Italian eta Alemanian laguntza bilatu zuten.
  - Ez Esku Hartzeko Batzordea, Ingalaterrak bultzatu zuen, Errepublikari laguntza mozteko ...
  - Atzerritar laguntzak gatazka luzatu zuen.
- Errepublikari emandako laguntzak:

- Stalinen SESB: armak, kontseilari militarrek eta politikoak: EPKaren gorakada...
- Nazioarteko brigadak: 60.000 boluntario, gazte aurrerakoiak eta ezkertiarak....
- Mexikoko erregaia, petrolio (Lazaro Cardenas)....
- Matxinatuei emandako laguntzak:
  - Hitlerren Alemania: kualifikatuagoa eta selektiboagoa: armak eta Kondor Legioa...
  - Mussoliniren Italia: armak eta Corpo Truppe Volontaire....
  - Portugaleko Viriato Legioa eta mugaren erabilera....
  - Marokoko indar militarrek (erregularrak)....

6. II. 2.- Gerra zibilaren garapena: ekintza militarrek.

2a.- Arrakastak eta porrotak: bi aldeen finkapena. (Liburuan 323 orr.)

- Altxamenduaren azalpenean esan genuen bezala Espainia bitan zatitu zen:
  - * Alde nazionala, lurralde hauetan kolpeak arrakasta lortu zuen :
    - Afrikako lurraldeak, Melillatik hasita eta Kanariak
    - Landa eskualde tradizionalak: Gaztela bi, Galizia, Extremadurako iparraldea, Aragoiko zati bat eta Andaluziako mendebaldea. Baita Balear uharteak ere.
    - Tradizionalistak, Araba eta Nafarroa.
    - Hiri handiak: Zaragoza, Kordoba eta Sevilla
  - * Alde "gorria", lurralde hauetan kolpeak porrot egin zuen :
    - Industria gunek: Katalunia, Kantauriko kostaldea Asturiasetik E. Herrira. Aragoiko zati bat
    - Hiri handi guztiak, Sevilla, Kordoba eta Zaragoza izan ezik
    - Jornalariak ugariak ziren lurraldeetan: Gaztela-Mantxa, Levante Murtziaraino, Extremadura eta Andaluziako Ekialdea

2 b.- Madrilerako bidea. Madrileko gudak (1936ko uda) (Liburuan 323 orr.)

- Gerraren lehen aldia, zutabe-gerratzat ezagutzen da: ez dago frontierik...
  - Matxinatuen ekimen militarra: aurrerapen bikoitza Madrilerantz:
  - Hegoaldetik Afrikako ejertzitoak (Yagüe eta Franco) abuztuaren bukaerako Madrilen...
  - Iparretik, Molak, Gipuzkoa okupatu ondoren, Madrilerantz ere abiatzen da...
  - Bartzelonatik eta Lleidatik, CNTk eta POUMk Aragoiko frontea antolatzen dute...
- Urriaren eta abenduaren tartean Madrileko gatazka, 1937ko martxora arte:
  - Gobernu errepublikarra Valentziara eraman zuten...
  - Hiri mobilizazioaz Defentsa-Batzordea arduratzen da (Rojo)...
  - Madrileko guda sinboloa bihurtzen da, erresistentziarena eta hiriburua...

- Madrilek eusten du populazioaren gogoa (“Ez dira pasako”), errepresio, nazioarteko brigadak eta Durruti zutabea...
- Ejertzittoa erregularizatzen da: herri Ejertzitotoaren sorrera eta brigaden militarizazioa...
- Madril hartzea ezinezkoa ikusi zuenean isolatu nahi zuen: Jaraman eta Guadalajaran...

2 d.- Iparraren okupazioa. (1936ko udatik 1937ko martxoa) **(Liburuan 325 orr.)**

- Madrileko fronteak porrot egin zuenez, nazionalak Iparralderantz bideratu ziren...
  - Aurrerapena, ekialdetik (Gipuzkoatik) hasi Asturiaseraino (Xijonen): Gernika, Bilbo....
- Iparreko presioa ahultzeko Errepublikar erasoak Bruneten eta Beltxiten zentratu ziren...

2 e.- Mediterraneoarantz bidea eta Ebroko gatazka (1937ko abendua-1938ko azaroa) **(Liburuan 325 orr.)**

- Teruel aldean eraso errepublikar garrantzitsu bat izan zen, hiria okupatuz
- Hori ikusita Francoren ejertzittoa Aragoiko kanpaina piztu zuen Mediterraneoara heltzeko asmoz...
  - 1938ko apirilean erresistentzia handirik gabe Vianarotzera heldu zen, errepublika bitan...
- Bartzelonarantz eta Levanterantz zihoazen ikusirik errepublikanoek Ebroen arroa eraso egin...
  - Nahi zuen irtenbide negoziatu bat bultzatzea...
  - Ebroko gatazka gerraren gertaera militar handiena izan zen...
  - Francok errepublikar erasoaldia gelditu ahal zuen...
  - Emaitzak oso kaskarrak izan ziren eta Errepublika egoera larri batean geratu zen...

Gainera 1938ko urrian Municheko konferentziak Europar gerra baten aukera urruntzen

2 f. Kataluniaren okupazioa eta gerraren amaiera (1938ko abendua-1939ko apirila) **(Liburuan 325 orr.)**

- Nazionalek Kataluniaren kontra erasoaldia luzatu zuten
  - Frontea hondoratzen da eta urtarrilean Bartzelona eta Girona erori ziren
  - Milaka errefuxiatu Frantziara bideratzen dira eta Errepublikaren gobernuaren erbestera eraman da...
  - Errepublikari erdiguneko frontea soilik geratzen zaio...
- Negrinek muturreko erresistentzia planteatzen du, armada komunistarekin...
  - Otsailean AEBek eta Britainia Handiak Franco aintzat hartu zuten
  - Martxoan Casado koronela Negrinen kontra altxatu zen negoziatzeko...
  - Francok baldintzarik gabeko errendizioa nahi zuen eta
  - Martxoaren 28an armada frankistak Madril okupatzen du eta Albazete, Alakant eta Valentzia errenditzen dira.
  - Apirilaren 1ean Francok gerra amatutzat ematen du.

6.II. 3.- Bi aldeetako bilakaera.

3 a.- Espainia errepublikanoan gerra eta iraultza.

*** Estatuaren hondoratzea eta iraultza soziala (1936ko uztaila-iraila)**

Giralen gobernuak langile miliziak armatu zituen eta Ejertzittoa desegin nahi zuen...

- Ondorioz benetako boterea langile milizia armatuen eskuetan...
- Horrela herri altxamenduak, iraultza soziala piztu zuen...
- Estatuaren boterea erori zen erabat: Kontseiluak eta Batzarrak edonon sortu ziren...
- Estatu ordezkatu zuten: horniketa, ordena eta komunikabideak... Batzorde horien kideak Fronte Popularrak osatzen zuten indarrak...
- Horrela Bartzelonan Milizia Antifaxisten Batzorde Zentrala, Aragoiko Kontseilua edo Madrileko Defentsa Batzordea eratu ziren. Agintari legalek irauten zuten ,itxuraz,...
- Batzordeek jabetza (merkataritzakoa, industrial eta nekazaritzakoa kolektibizatu....
- Garraioa, zerbitzuak, lantegiak, tailerrak.....Batzordeen eskuetan...
- CNT eta UGT sindikatukidek kudeatu zituzten...
- Dekretu batzuk desjabetzak legalizatu zituzten...
- Zonalde latifundistetan komunak sortu ziren. Behe Aragoi esperientzia anarkista...
- Gerra hasieran izandako errepresioa espontanea izan zen?...
- Antiklerikalismoa areagotu zen....

*** Iraultza gelditua: Largo Caballeroren gobernu (1936ko iraila-1937ko maiatza)**

- Estatuaren berriraikitzen da eta Iraultza geldiarazten da.
  - Porrot militarrek agerian uzten zuten batasun gobernuaren eta ejertzitza erregularren beharra.
  - Largo Caballerok gobernu hori eraiki zuen Errepublikaren indar guztiekin...
  - Gobernu horrek Estatuaren boterea berreskuratu zuen eta Komiteak eta Batzordeak desegin zituen...
- Alderdi komunista geroz eta eragin gehiagoari heldu zitzaion...
  - SESBaren laguntza..., baina Largo Caballerorekin topo egin zuen gerraren gidapena dela eta...
- Gerra-iraultza tentsioa sortu zen:
  - Gerrari lehentasunik ematea, ordena eta Estatu indartsu baten aldekoak: EPK eta PSOEn sektore batzuk eta iraultzaren lorpenak sendotzearen aldekoak: CNT eta POUM.
- Tentsioak lehertu zuen Bartzelonako maiatzaren gertaeretan:
  - Kaleetako borrokaldiak 6 egunetan 200 hil baino gehiagorekin. CNT eta POUM garaituak izan ziren.
  - Ondorioak: anarkisten behera, POUMaren desegitea, Andreu Ninen desagertzea eta Largo Caballeroren erorketa.

*** Muturreko erresistentzia: Juan Negrin sozialistaren gobernu. (1937ko maiatza-1939ko martxoa)**

- Juan Negrinen gobernu:
  - Sozialista moderatuen (Indalecio Prieto) eta Alderdi Komunistaren babespean...
  - Ezarri zuen politika, Estatu indartzeko eta ahalegin militarri lehentasuna emateko izan zen...
  - 13 puntuko programa proposatu zuen, bake negoziatu baten alde...
- 1938tik bizitza zaila egin zen zonalde errepublikanoan:
  - Elikagaien eskasia, gosea, porrot militarrik eta nekea... Municheko itunak Europar gerra urrundu zuen.
  - Negrinek muturreko erresistentzia defendatu zuen, hurbil zegoen europar garrarekin lotzeko asmoz; bere programa 3 puntura mugatu zuen: errepresaliarik ez, atzerritar tropak kanporatzea eta demokrazia....
- Nazionalek egindako Kataluniaren konkista, 1939ko urtarrilean, kolpe gogorra izan zen...
- Casado koronelek Madrilen egindako estatu kolpeak, Francorekin negoziazioaren aldekoa zen....

3 b.- Espainia nazionala: diktadura eta kontrairaultza.

- Altxamendu militarra bultzatu zuten taldeek ez zuten proiektu komun bat.
  - Ejertzitza Erregimen berriaren bizkar hezurra bihurtu zen:
    - Ekimen politikoa hartu zuen eta Estatuaren antolakuntzaz arduratzen da.
    - Matxinoek Italiako eta Alemaniako eredu instituzionala kopiatzen dute
1. Aginte bakar bat:
    - Sanjurjo eta Mola jeneralen heriotzak, hegazkin istripu bitan, buruzagirik gabe utzi zien matxinoei..., baina
    - Miguel Cabanellasek buruzagitza zuen. Defentsa Nazional Batzordeak, Burgos sortuak, zuzendaritza zuen.
    - Aginte bakarraren beharrak Francisco Franco Estatu burua eta ejertzitza Jeneralisimoa izendatzera eraman zuen, altxatutako jeneralek aldarrikatuta, 1936ko urriaren 1ean.
    - Francok Estatu Batzorde Tekniko bat sortu zuen, Burgosen. Kuartel Orokorra Salamancara joan zen.
  2. Dekretu batzuek Errepublikaren lana indargabetu zuten....
  3. Alderdi bakarra sortzea:
    - Altxatutako aldean ez zegoen kohesio politikorik: falangisten, karlisten eta monarkikoen artean...
    - 1937ko apirilean Francok Batasun dekretua aldarrikatu zuen.
    - Alderdi bakarra sortzen zuen, eredu faxista bezalakoa: Falange Española Tradicionalista y de las JONS.
      - Falangismoa eta karlismoa nahitaez batzen zituen burua Franco zelarik...
      - Alderdi berriak onartzen zituen alkandora urdina, txapela gorria, agur faxista eta estetika faxista...
      - Erresistentziak isildu, erbeste edo atxilotu izan ziren : Hedilla, Fal Conde...
  4. 1938ko urtarrilean instituzionalizatzeko prozesua bukatu zen:

- Francoren lehen gobernuaren osatu zen...; Estatu berria bi ideologian oinarritzen da: faxismoa eta kontserbadurismo katolikoa: nazionalkatolizismoa...
5. Sindikalismo bertikala:
    - Lanaren Forua 1938an onartu zen, Italiako Carta del Lavoro-ren antza: sindikalismo bertikala
    - Grebak eta langile eskaerak debekatzen dira
  6. Elizaren aldeko zenbait lege sekularizazioari amaiera ematen zioten:
    - Estatu konfesionala, ezkontza zibilaren eta dibortzioaren ezeztatzea, hezkidetzaren amaiera...
  7. Altxatutako zonaldean errepresio sistematikoa ezarri zen, planifikatuta eta goitik zuzenduta.
    - Agintari militarrek egindako aginteen arabera, beldurra eta terrorea sortzeko...

6.II. 4.- Gerraren ondorioak.

- Gerra, XX. mendean espainiar gizarteak bizi zuen gertaerarik traumatikoenak izan zen.
1. Demografiko arloan:
    - Milioi erdi hilda, haietako askok atzealdean eta kartzeletan erailak
    - 250000 pertsona kartzeletan edo lan bortxatu esparrutan, gerra ondoren.
    - Milaka errepublikar soldaduak eta familia Espainiatik ihes egin zuten (errepublikarrak, intelektualak...)
  2. Ondorio ekonomikoak hondamendikoak:
    - Urre erreserben galera (Moskuko urrea), populazio aktiboaren murrizketa, errenta mailaren jaitsiera, bide azpiegiturak eta lantegietakoak txikitzea. Gosea, gabezia eta errazionamendua populazioaren lagunak izan ziren 40. eta 50. hamarkadetan.
  3. Kultur ondorioak:
    - Errepublikaren Zilar Aroan egindako kultur erregenerazionismoa desegin zen...
    - Kultura, zentsura, oskurantismo klerikala eta errepresio garaietara atzeratu zen.
  4. Ondorio Politikoak:
    - Espainian izandako esperientzia demokratikoa garrantzitsua amaitzen da...
  5. Nazioarteko arloan:
    - Espainiak 20 urteko isolamendu politikoa izan zuen, Argentina eta Vatikanorekin izan ezik...